

A vádért viselt felelősség – egy összehasonlító vizsgálat tanulságai

Kardos Sándor eddigi hosszú szakmai pályafutása során mint bíró számtalan alkalommal nézett szembe azzal a kérdéssel, hogy miként viszonyulnak az ítélő kötelezettségei a vádban foglaltakhoz és az ügyész tárgyaláson kifejtett tevékenységéhez. A vádely határai, a büntetőeljárás funkciók elkülönülésének értelmezése, a vádlót terhelő bizonyítási kötelezettség terjedelme olyan kérdések, amelyekben sokszor állást kellett foglalnia ahhoz, hogy eljusson egy-egy jogi probléma megoldásához. A helyzetet – különös tekintettel az utóbbi tíz év módosításaira – nem könnyítette a jogszabályi háttér tisztázatlansága, néhol inkoherenciája sem. Mindez azzal a pozitív következménnyel is járt, hogy megnyitotta az utat a tudományos reflexió: az analízis és a konstrukció előtt. Az ítélkezési tevékenység során nyert inspirációi alapján, illetve ezekre támaszkodva Kardos Sándor több olyan írást tett közzé, melyek a fent említett problémák valamelyikével foglalkoznak, és ilyen határozott koncepciót rajzoltak ki az ügyész vádért viselt felelősségével kapcsolatban.² Úgy tűnik, ez a koncepció azon a gyakorló bírói tapasztalaton alapul, ami szerint a büntetőeljáráshoz az állami büntető hatalom hatóköre lényegesen nagyobb, mint a jogszabály szövegéből kiolvasható. A bírónak ezt a „jogon túli” körülményt is figyelembe kell venni, ha komolyan veszi a feladatát.

Célunk e rövid tanulmánnyal, hogy a büntető bíróságok vádhoz való viszonyát illetően tisztázzunk néhány olyan összefüggést, melyeket kizárólag a hatályos magyar büntetőeljárás törvény és az ahhoz kapcsolódó magyar bírói gyakorlat alapján – talán a túlzott közelség miatt is – nem feltétlenül érzékelünk pontosan. Az összehasonlító elemzés alkalmas arra, hogy lássuk: a megfelelő eszközöket használ-e a jelenlegi hazai jogi szabályozás azon célok elérésére, amelyeket más jogrendszerekben is követnek. Véggkövetkeztetésünk az lett, hogy az ügyész vádért viselt felelősségének fokozását a hazai jogalkotó nem mindig adekvát eszközökkel próbálta elérni és ez a joggyakorlatban is bizonytalanságot eredményezett. Ezt az egyébként igazolható jogalkotói célt más jogrendszerekben más intézmények útján valósítják meg.

I. A vizsgáldás módszertana

Az ismertetésre kerülő kutatás szorosan kapcsolódik a Kúrián a 2013. évben indított büntető joggyakorlat-elemzéshez, melynek célja a vád törvényességével kapcsolatos ítélkezési gyakorlat feltárása és értékelése. A megfelelő szintű és mélységű elemzésnek tartalmaznia kellett külföldi kitekintést is. Ez távolról sem öncélú tevékenység, nem „kötelező gyakorlat”, amelyet valamilyen módon le kell tudni, hanem – amint fentebb is utaltunk rá – azt szolgálta, hogy a külföldi példák tükrében jobban megértsük a magyar gyakorlatot, illetve az összehasonlítás révén kitűnjenek a gyenge pontok, és ötleteket nyerjünk a jogfejlesztéshez.

¹ Bencze Mátyás (DE-ÁJK, egyetemi docens és MTA TK Jogtudományi Intézet, tudományos munkatárs), Márki Zoltán (bíró, tanácselnök, Kúria), Zsoldics Zsófia (DE-ÁJK, PhD hallgató)

² E körben a legjelentősebbek: A perbeli funkciók elkülönítéséről. In: Görgényi Ilona et al. (szerk.): *Collectio Iuridica Universitatis Debreceniensis VI*. Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara, Debrecen, 2006. 183-202. o.; Gondolatok a tisztességes eljárásról. In: Holé Katalin et al. (szerk.): *Dolgozatok Erdei tanár úrnak*. ELTE Állam- és Jogtudományi Kara, Budapest, 2009. 200-224. o.; Kit „terhel” a bizonyítási teher? In: Erdei Árpád (szerk.): *A büntető ítélet igazságtartalma*. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2010, 58-73.

Bármely kutatás esetén a vizsgálódás tárgya határozza meg a vizsgálat adekvát módszerét. A vizsgálódás a joggyakorlatra irányult, ezért elégtelen lett volna, ha csupán a különböző büntetőeljárás kódexek szövegére terjed ki. A joggyakorlat-elemzés a jog mélyebb rétegeit analizálja, nem a jogszabály szövegére, hanem annak értelmezésére, az ahhoz kapcsolódó bírói gyakorlatra, mint „élő jogra” koncentrált. Ezért arról gyűjtöttünk adatot, hogy a külföldi *gyakorlat* miként alakul a bennünket érdeklő kérdések tekintetében. Az adekvát információk beszerzése nem volt könnyű, de szakmai kapcsolatok révén sikerült olyan külföldi elméleti és gyakorló jogászokkal felvenni a kapcsolatot, akik kellő részletességgel számoltak be a jogrendszerükben követett bírói gyakorlatról.³

A „törvényes vád” jogszabályi meghatározását az 1998. évi XIX. tv. (Be.) 2. § (2) bekezdése megadja („törvényes a vád, ha a vádemelésre jogosult a bírósághoz intézett indítványában meghatározott személy pontosan körülírt, büntető törvénybe ütköző cselekménye miatt a bírósági eljárás lefolytatását kezdeményezi”). A joggyakorlat-elemzés vizsgálódása is e definícióból indult ki, azonban nyilvánvaló, hogy a vád törvényességének kérdése nem tárgyalható a bíróság és a vád, illetve az ügyészi tevékenység viszonyától függetlenül. Ezért, a külföldi összehasonlítás során vizsgálandó kérdések listájára nem csupán a vád törvényességére vonatkozó kérdések kerültek, hanem a vádmódosítás lehetőségével, a vádhoz kötöttség terjedelmével, illetve a bizonyítási teherrel összefüggő problémák is.

A feltett kérdések közül kettő, a vádtól való eltérés, illetve a vádmódosítás lehetőségeiről és feltételeiről érdeklődött, két olyan kérdés szerepelt, amelynek fókuszában a vád jogszerűségének kritériumai, illetve a törvénytelen és a kellékhányos vád megkülönböztetése állt. Végül, az e téren fennálló sajátos magyar jogi helyzetre tekintettel kérdés volt az is, hogy milyen körben terheli az eljáró bírót a tényállás felderítésének kötelezettsége. A kérdések azokra a területekre vonatkoztak, melyek a magyar bírói gyakorlat neuralgikus pontjait jelentik.

A magyar Be. szerint az ügyésznek joga a tárgyalás során a vádat megváltoztatni, ha úgy gondolja, hogy a vádlott más bűncselekményben bűnös, mint a vád tárgyává tett cselekmény, illetve kiterjeszteni, hogy ha a vád tárgyává tett tényekkel összefüggésben más bűncselekmény is megállapíthatónak látszik [Be. 310. § (1) bek.]. Az első kérdés ennek a két lehetőségnek a meglétére és gyakorlatára kérdezett rá.

A második kérdés az előzővel összefüggésben a bíróság vádhoz kötöttségének elvére vonatkozott: a hazai törvény deklarálja, hogy a bíróság a vádon túl nem terjeszkedhet [Be. 2. § (4) bekezdés], azonban a gyakorlatban bizonytalanságot okoz, hogy mit is jelent a „túlterjeszkedés”, a vád tárgyává tett tényállásnak mely elemeihez van kötve a bíróság és melyeket változtathat meg – erre irányuló ügyészi indítvány hiányában is – az ítéletben a vádhoz képest. A magyar joggyakorlatból az tűnik ki, hogy a bíróságok a vád szövegétől történő eltérés lehetőségét széles körben – a törvényi tényállás általános és eshetőleges ismérvei tekintetében – megengedik, csak a szükséges elemek nem módosulhatnak (EBH 2005. 1199., BJD 9440., BH 2005. 7., BH 2011. 245.). A második kérdés tehát arra irányult, hogy miként értelmezik a vádhoz kötöttség doktrínáját a különböző országokban.

³ Külön köszönetet kell mondanunk a „Fair Trial International” (FTI) nevű nemzetközi civil szervezet vezetőinek, akik megküldték tagjaiknak kérdéssorunkat. Az értékelhető válaszok egy kivételével ebből a körből érkeztek.

Újdonságnak számít a magyar büntetőeljárás történetében, hogy 2006-ban a jogalkotó kifejezetten definiálta, mit ért törvényes vádon. Ebből fakadóan megkülönböztetést is létrehozott a „törvénytelen” és „kellékhányos”, a Be. 217. § (3) bekezdésében felsorolt kelléket nem tartalmazó vád között. Ezzel kapcsolatos kérdéseink az iránt érdeklődtek, hogy létezik-e más jogrendszerekben a törvényes vád kritériumainak ilyen jellegű meghatározása, létezik-e különbség törvénytelen és kellékhányos vád között, és melyek a vád hiányosságainak jogi következményei. A magyar szabályozás szerint a vád törvénytelenisége közvetlenül az eljárás megszüntetését eredményezi, míg a vád kellékhánya csak akkor jár ilyen következménnyel, ha az ügyész a bíróság által „hiánypótlási” megkeresését nem teljesíti [Be. 267. § (1) bek. k) pont].

Végül arra kérdeztünk rá, hogy más jogrendszerek szabályozása, illetve bírói gyakorlata mentesíti-e a bírót a vádlott terhére értékelhető bizonyítékok beszerzésének és megvizsgálásnak kötelezettsége alól, avagy teljes körű tényállás felderítési kötelezettséget ír elő a számára. A kérdés jelentőségét az adja, hogy a magyar szabályozás következetlen: deklarálja az előbb említett szabályt [Be. 75. § (1) bekezdés], azonban ennek következményeit nem vezeti végig, így a tényállás felderítetlensége akkor is hatályon kívül helyezéshez vezethet, ha a felderítetlenség oka, hogy a bíróság nem szerzett be és nem vizsgált egy ügyész által nem indítványozott terhelő bizonyítékot. Ezért a bizonyítást lefolytató bíróságnak eminens érdeke az összes bizonyíték beszerzése és értékelése.

A szétküldött kérdésekre hat országból érkezett érdemi válasz (Németország, Anglia, Olaszország, Csehország, Portugália és Bulgária).⁴ Az így kialakult összehasonlítási bázis összetétele azért szerencsés, mert szerepel benne a két pólus, a common-law jogrendszerek mintaadója (Anglia), és a kontinentális jogrendszerek egyik alaptípusa (Németország). Két olyan országból is kaptunk adatokat (Csehország és Bulgária), melyek hozzánk hasonló történelmi hagyatékkal közép-kelet európai államok. Olaszország viszonylag fiatal büntetőeljárás törvénye pedig kimutathatóan hatást gyakorolt a hazai kodifikációra.⁵

II. Az összehasonlítás eredményei

Előre kell bocsátani, hogy a viszonylag rövid válaszok alapján nem lehet részletes képet festeni a bíróság és a vád viszonyának minden egyes aspektusáról. A beérkezett válaszok azonban arra mindenképpen alkalmasak, hogy általános, jogrendszereken átívelő tendenciákra következtessünk belőlük, és képet kapjunk arról, hogy miként fogják fel egyes jogrendszerekben a bírói és az ügyészi tevékenység egymáshoz való viszonyát.

A vád ügyész általi módosításának kérdésében a vizsgált országok gyakorlata megegyezik abban, hogy megengedik az ügyésznek a vád olyan módosítását, amely a tényállás *nem lényeges* megváltoztatása mellett eltérő jogi minősítést eredményez.

⁴ A válaszadók a következők voltak: Asya Mandjukova és Dynko Kanchev (Bulgária, ügyvédek), Federico Romoli (Olaszország, ügyvéd, tudományos kutató), Ondřej Múka (Csehország, ügyvéd), Rebecca Shaeffer (Anglia, Law Reform Officer, FTI), Uwe Hellmann (Németország, egyetemi tanár, Potsdami Egyetem), Vânia Costa Ramos (Portugália, ügyvéd, egyetemi oktató).

⁵ Lásd Pusztai László: Az új olasz büntetőeljárás törvény a hazai kodifikáció nézőpontjából. In: *Jogtudományi Közlöny*, 1991/4. 236-242. o.; Alessandro Honért: Az olasz büntetőeljárás: egy reform továbbfejlesztése. In: *Jogtudományi Közlöny*, 1996/5. 295-301. o.

A lényeges ténybeli változtatással nem járó vádváltoztatás megengedhetősége alól kivételt jelent a portugál és az angol rendszer. Portugáliában az ügyésznek nincsen joga a vád megváltoztatására, amennyiben ennek szükségét látja, akkor a bíróságtól kérheti a vád megváltoztatását. Az angol eljárásjog a „common sense”-re épülő megközelítés alapján áll. Ennek megfelelően a bíróság akkor engedélyezi az ügyésznek az eredeti vád megváltoztatását, amennyiben ez nem minősül *igazságtalannak* a vádlott számára.

A vád megváltoztatásának általános lehetősége mögött az az elv húzódik meg, hogy a bíróság a tényállás, és nem a jogi minősítés alapján mondja ki a vádlottat bűnösnek, és a tettben, illetve az elkövető személyében rejlő sérelem, és veszélyesség alapján szabja ki a büntetést. A vádlott jogai tehát nem sérülnek az által, hogy más lesz a cselekmény minősítése.

Szinte minden jogrendszerben jóval komolyabb korlátja van a vád kiterjesztésének. Abból az elvből kiindulva, hogy a vádlott számára a vádbeli tényállítás szabja meg a védekezés kereteit és irányát (tehát a védekezés „tényállásszerű”), két jogrendszerben a kiterjesztéshez a vádlott beleegyezése szükséges (Németország, Olaszország).

1

Bulgáriában a kiterjesztés lehetősége esetén a bíróság visszautalja az ügyet az ügyésznek azzal, hogy emeljen újabb vádat. Amennyiben ezt elmulasztja és a kiterjesztett vád alapján hoz ítéletet, az másodfokon hatályon kívül helyezési oknak minősül. A vádkiterjesztés ezen tilalma arra az esetre vonatkozik, amikor súlyosabb bűncselekmény megállapítását eredményezné a vád módosítása.

Portugáliában és Angliában a kiterjesztés a változtatáshoz hasonlóan bírói döntéshez kötött. Angliában nincsen külön mérce, a változtatáshoz hasonlóan a kiterjesztés esetében is azt vizsgálja a bíróság, hogy igazságos, méltányos-e a vádlottal szemben a vád ilyen mértékű módosítása. Az ügyész minél később nyújt be ilyen indítványt, annál nagyobb a lehetősége annak, hogy a bíróság a vádlottra nézve igazságtalannak tekinti, és nem ad helyt neki.

A common-law és a kontinentális rendszer közötti különbség jól látható, az angol jogrendszerben nem fektettek le egy dogmatikán alapuló tesztet arra nézve, hogy mikor engedhető meg a vádmódosítás (ilyen teszt más országokban, hogy lényeges vagy nem lényeges elemek változnak), illetve nem merevítették le a szabályozást azzal, hogy a vádlott beleegyezéséhez kötötték, hanem egy rugalmas, az adott eset sajátosságaihoz jobban illeszkedő mércét használnak.

Hasonló a helyzet a második kérdésre adott válaszokat illetően. A vádban foglalt cselekmény vádirati minősítéséhez nincsen kötve a bíróság (hasonlóan a magyar szabályozáshoz), azonban amennyiben felmerül az eltérő minősítés lehetősége, akkor megfelelő időt kell biztosítani a vádlottnak a felkészülésre.

A vádiratban foglalt konkrét tényállási elemektől való eltérés vonatkozásában már jóval szigorúbb a vizsgált országok gyakorlata. Az általános tendencia az, hogy ha lényeges különbség van a bíróság ténymegállapítása és az ügyészség tényállítása között, akkor az a vádlott felmentését eredményezi, illetve nem veheti figyelembe a bíróság a „többlet tényállási” elemeket. A bolgár jog ezt a főszabályt azzal a kivétellel enyhíti, hogy a tények lényeges megváltoztatása esetén az ítéleti tényállás eltérő lehet akkor, hogy ha ugyanolyan súlyú vagy enyhébb bűncselekményben mondja ki a bíróság bűnösnek a vádlottat Attól

természetesen egyik bíróság sincs elzárva, hogy a tényállás lényeges módosulását észlelve visszaküldje az ügyet az ügyésznek, hogy fontolja meg új vád benyújtását.

Figyelemre méltó a portugál szabályozás kidolgozott dogmatikája. A szabályozás megkülönbözteti a tényállás kiegészítését, mely nem vezethet a bűncselekmény minősítésének változásához és súlyosabb büntetés kiszabásához, illetve a tényállás jelentős megváltoztatását, mely súlyosabb büntetés kiszabását is lehetővé teszi. A jelentős változtatásra csak akkor van lehetőség, ha azt az ügy összes eljárási szereplője elfogadja (a sértett is). Amennyiben ez nem történik meg, akkor az új tények figyelembe vétele nélkül kell az eljárást folytatni. Az esetjog rögzíti, hogy jelentős a változás, ha az új tény hozzáadása nélkül nem lehetne elítélni a vádlottat.

Az angol jogrendszer a common sense logikát követve ebben a kérdésben is úgy rendelkezik, hogy ha a vád szövege és a tényállás között kisebb különbségek vannak, az figyelmen kívül hagyható. Lényeges különbség esetén magisztrátusi (alsóbb szintű) bíróság dönthet úgy, hogy visszautalja a vádat az ügyésznek azzal, hogy nyújtson be új vádat, de választhatja azt is, hogy elhalasztja a tárgyalást és felkészülési időt enged a védelemnek. A felsőbíróság (koronabíróság) előtt az ügyész kötve van az eredeti vádhoz, az esküdtszék nem javít vádat, így még egy kisebb eltérés, a vádban előforduló kisebb „hiba” is felmentést eredményezhet. Létezik azonban olyan esetkör, hogy a bíró az esküdtszék számára a bizonyítási eljárás végén felajánlja más bűncselekmény megállapításának lehetőségét a vádhoz foglalt bűncselekményhez képest.

Sajátos a német megoldás, mely ismeri a vád alá helyezési (közbenső) eljárást. Ennek célja, hogy a bíróság a vád megalapozottságáról meggyőződjön. Ennek keretében meghallgatja a vádlott ellenvetéseit, kifogásait, illetve bizonyítást is lefolytathat. A bíróság a „főtárgyalást” megindító határozatában eltérhet az ügyész által benyújtott vádtól, azonban a vádban nem szereplő cselekményeket nem vizsgálhatja.⁶ A főtárgyaláson a bíróság csak a jogi minősítés vonatkozásában térhet el az eljárást megnyitó végzésben foglalt tényállás szövegétől.

A törvényes vád kritériumaira irányuló kérdéssel kapcsolatban elmondható, hogy minden az összehasonlításban szereplő jogrendszer ismeri a vád formai és tartalmi kritériumait, azt részletesen meghatározzák. Azonban a magyar eljárási jogtól eltérően – a bolgár eljárásjog kivételével – nem válik szét a törvényes vád absztrakt, elvi szintű meghatározása és a vádirat törvényes kellékeinek meghatározása.

Németországban a helyzet annyiban sajátos, hogy nem az eljárási törvény, hanem a dogmatika különbözteti meg a vád „behatóró” és „információs” funkcióját. A behatóró funkciót akkor tölti be a vád, ha az eljárás tárgyává tett cselekményt személyi, tárgyi és jogi szempontból a lehető legpontosabban meghatározza. A vád más kellékei információs funkciót látják el – ezért kell a vádiratban szerepelnie például a bizonyítási eszközök felsorolásának. Egyébként általánosan elmondható, hogy a tények pontos és világos leírása mindenhol a vád a vád kellékeként szerepel. Az angol szabályozás ebben a vonatkozásban azt is tartalmazza, hogy a bűncselekményt laikus által érthető módon („in ordinary language”) is meg kell nevezni.

⁶ A közbenső eljárás a vádlott személyiségi jogait védi. Mivel ez egy nem nyilvános eljárási cselekmény, ha a vád alaptalanságára még itt fény derül, akkor nem kell feleslegesen kitenni a vádlottat a felmentés esetén is megbélyegző hatású nyilvános tárgyalásnak. Lásd Herke Csongor: *A német és az angol büntetőeljárás alapintézményei*. Pécsi Tudományegyetem, ÁJK, Pécs, 2011. 69. o. (<http://digitalia.tudaskozpont-pecs.hu/?p=3165>)

Mindezekből fakadóan a válaszadók többsége nehezen tudta értelmezni azt a következő kérdést, hogy mennyiben van eltérő következménye a kellékhányos és a törvénytelen vádnak. A legmesszebb a magyar rendszertől az angol jog áll, ahol a bíró szerepe általában a semleges „játékvezetőjével” egyezik meg. A bíró ezért önmagától nem alkalmazhat szankciót, kellékhányos vád esetén sem, erre a védelemnek kell indítványt tenni. Ez a védői kérelem azonban nem csupán a vád formai hiányosságaira vonatkozhat, hanem arra is, hogy ha a vádban megjelölt bizonyítékok nyilvánvalóan nem elegendőek ahhoz, hogy az esküdtszék bűnösséget kimondó döntést hozzon, akkor szüntesse meg a bíróság az eljárást. Az angol rendszer megértéséhez azt is hozzá kell tenni, hogy a vádemelésre a rendőrség, illetve más erre felhatalmazott szervezetek is jogosultak, és a királyi ügyészi szolgálat egyik feladata éppen az, hogy ezen szervezetek által benyújtott vádak felülvizsgálja, mielőtt a bírósághoz továbbítja.

Portugáliában a kötelező tartalmi elemek hiánya ahhoz vezet, hogy a bíróság „érvénytelennek” nyilváníthatja a vádat, és visszaküldi az ügyészségnek. A portugál gyakorlat bizonytalan abban, hogy fűződik-e anyagi jogerő ehhez a döntéshez: arra is volt példa, amikor megengedte a bíróság a vád újbóli benyújtását, és arra is, amikor nem. Olaszországban és Csehországban lehetséges az új vád benyújtása, amennyiben a korábbi a bíróság visszaküldte az ügyészségnek a hiányosságok miatt.

Bulgáriában a törvénytelen vád az ügy körülményeitől függően eljárás-megszüntetéshez vagy felmentéshez vezet, míg a kellékhányos hiánypótlási felhívással jár. A vád változatlan benyújtása felmentő ítélethez vezet. Így a bolgár eljárásjogban az ilyen döntés anyagi jogereje jogerejének kérdése is tisztázott.

A német dogmatikai megkülönböztetés következménye, hogy a behatároló funkciót érintő hibák, melyek a vádat tulajdonképpen rendeltetésétől fosztják meg, a közbenső eljárásban a főtárgyalás megnyitásának elutasításához vezetnek. A főtárgyaláson ezért már nem merül fel az a kérdés, hogy mi a sorsa a törvénytelen vádnak. Amennyiben viszont az információs funkciót nem tudja teljesíteni a vád, ez az uralkodó felfogás szerint az eljárás lefolytatását nem akadályozza.

Az utolsó kérdés vonatkozásban teljes volt az összhang a kontinentális jogrendszerek között. Mindenhol alapelveként érvényesül a tényállás felderítésének kötelezettsége a bíró számára attól függetlenül, hogy az eljárás többi szereplője indítványozott-e bizonyítást az adott kérdésben, vagy sem. Még az olasz eljárás is, amelyik főszabály szerint az ügyészre és a védőre telepíti a bizonyítás kötelezettségét, elismeri, hogy a bírónak meg kell vizsgálnia olyan bizonyítékokat is, amelyek nem terjesztettek elő, de elengedhetetlenül szükségesek a megalapozott ítélet meghozatalához.

Az ügyféli tárgyalást követő angol rendszerben természetesen nincsen vizsgálati hatásköre a bírónak. A bíró bizonyítással kapcsolatos szerepe kimerül abban, hogy dönt a bizonyítékoknak az esküdtszék elé bocsáthatóságáról és ezek mérlegelésére, illetve figyelmen kívül hagyására adhat utasítást az esküdteknek.

III. A vádért viselt felelősség a vizsgálat tükrében

Az összehasonlító vizsgálat első, és legnyilvánvalóbb tanulsága, hogy az anyagi igazság megállapításának hagyományait őrző kontinentális jogrendszerbe működőképesen nem

illeszthető be egy olyan rendelkezés, amely csupán egyetlen ponton bontja meg ezt a szisztémát. A Be. 75. § (1) bekezdésében megfogalmazott kisegítő szabály, mely szerint a bíró nem köteles az ügyész által nem indítványozott terhelő bizonyíték megvizsgálására, nem illeszkedik a kontinentális eljárásjogok logikájába, ezért az a magyar jogban is alkalmazási bizonytalansághoz vezetett. Tiszteletreméltó az a jogalkotói törekvés, amely az ügyésznek a vád iránti felelősségét kívánta fokozni, azonban az összehasonlítás eredménye jól mutatja, hogy ezt más eszközökkel kell elérni.

Ennek lehetősége a második kérdésre adott válaszokból körvonalazódik. Minden vizsgált jogrendszer elismeri, hogy az ügyész által benyújtott eredeti vádban foglalt tényállás garanciális jelentőségű a vádlott védekezését illetően. Ezért a bemutatott jogrendszerek jelentős részében az ügyész nem terjesztheti ki a vádat olyan tényekre alapozva, melyek a bizonyítási eljárás során merültek fel a bíróság előtt. Ha fontossággal bír az, hogy az újonnan feltárt tények alapján más bűncselekményben (is) mondja ki a bíróság bűnösnek a vádlottat, akkor erre a tárgyaláson jelenlévő ügyésznek kell figyelnie és új vádat kell benyújtani.

Markánsan előtűnik tehát az a tendencia, hogy az ügyész, és nem a bíróság felel a vád „javításáért”. A bíróság tényállás felderítési kötelezettségének terjedelmét a vádban foglalt tények határozzák meg, az ügyész szerepét és felelősségét nem veheti át a bírósága azzal, hogy új tények alapján más bűncselekményt vagy más bűncselekményt is megállapít. Az ezen a téren elvárható ügyészi aktivitásra a vizsgált jogrendszerekben evidenciaszerűen támaszkodnak.

Az összehasonlító elemzések tükrében mesterkéltnek látszik a magyar szabályozásban létező megkülönböztetés a törvénytelen és a kellékhányos vád kategóriája között. Amint látható volt, ezzel a különbségtétellel más jogrendszerek (a bolgár kivételével) nem élnek, a vádirat törvényi kellékei egyúttal a törvényes vád kritériumát is tartalmazzák. Ez még nem zárja ki azt, hogy differenciáljanak a súlyosabb és az enyhébb következményekkel járó hiányosságok között és ezekhez eltérő következményeket csatoljanak.

A törvényhozói szándék a törvényes vád fogalmának megkonstruálásával szintén az lehetett, hogy fokozza az ügyész váderért viselt felelősségét. A jogalkotás eredménye azonban egy olyan rendelkezés lett, amely inkább szimbolikus szerepet tölt be, felhívja a figyelmet arra, hogy az ügyésznek van felelőssége a váddal kapcsolatban annak benyújtása után is. A megfelelő alkalmazása azonban – talán épp ezen szimbolikus jellege miatt – sok esetben félreértésekhez vezetett.⁷ Valóban komoly érdek fűződik ahhoz, hogy a vádirat pontosan körülírva jelölje meg a vád tárgyává tett cselekményt, azonban ez az elvárás a vád törvényes kellékei között is érvényesíthető lenne. E megoldás részben megoldhatná azokat a bizonytalanságokat is, amelyek jelenleg jellemzik a vád törvényességével kapcsolatos ítélkezési gyakorlatot.⁸

Úgy véljük, a fenti tanulságok figyelembevételével egy újabb hazai büntetőeljárás kodifikáció során könnyebben összebékíthető lesz az igazság kiderítésére irányuló eljárás cél az ügyésztől elvárható aktivitás és felelősségviselés követelményeivel.

⁷ A vád törvényességére vonatkozó bírói gyakorlat problémáinak széleskörű áttekintésére lásd Belovics Ervin: *A vád törvényessége*. PPKE, Budapest 2012. 3-30. o. (<http://jak.ppke.hu/uploads/articles/12081/file/T%C3%A9zis.pdf>)

⁸ Így nem fordulhatna elő olyan – a magyar eljárásjogi rendszer logikájától idegen – jogértelmezés, amely szerint a vádelőkészítő eljárás hibája a vád törvénytelenységét eredményezi. Az e kérdéskörrel foglalkozó esetek ismertetésére lásd *A vád törvényessége*..... 29. o., és Mészáros Bence: A Fővárosi Ítéltábla határozata a kábítószerrel visszaélésre való hatósági felbujtásról. In: *Jogesetek Magyarázata*, 2011/2. 28-34. o. E problémát illetően foglal állást a Kúria Bfv. II. 194/2013. számú döntése.

